

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 34

Заснований в 1996 році

Рівне – 2006

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я В З А К Л А Д А Х О С В І Т И :
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету.
Випуск 34. — Рівне: РДГУ, 2006. — 188 с.**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, дидактики вищої і загальноосвітньої школи, теорії і методики виховання та розвитку учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №11 від 30.06.2006 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 5.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2006

відкривають життєві перспективи після звільнення.

Підвищенню ефективності морального виховання засуджених неповнолітніх у виховних колоніях сприяє така його організація, якою передбачається відповідність змісту, форм, методів і засобів особливостям особистості означеної категорії неповнолітніх; врахування режимних умов їх утримання і систематичні контакти вихованців з батьками, представниками громадськості, яким притаманні високі моральні якості; організація життя і діяльності вихованців відповідно до норм моралі і права.

Вирішення проблеми морального виховання засуджених неповнолітніх в умовах пенітенціарних установ вимагає подальшого вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду цієї роботи; коригування змісту і методики морального перевиховання і виправлення неповнолітніх злочинців; озброєння відповідними технологіями практичних працівників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видав. центр «Академія», 2001. – 576 с.
2. Гнутель Я. Виховна робота в сучасних умовах: теорія й методика. – Тернопіль: Астон, 1998. – 262 с.
3. Карпенчук С. Теорія і методика виховання: Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1997. – 304 с.
4. Синьов В.М., Радов Г.О., Кривуша В.І., Беца О.В. Педагогічні основи ресоціалізації злочинців. – К.: МП "Леся", 1997, – 272с.
5. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. // Вибрані твори в 5-ти т. Т.1. – К.: Рад. шк., 1976. – 654 с. – С. 55-226.
6. Ушинський К. Вибрані педагогічні твори. – К.: Рад. шк., 1949. – 418 с.
7. Фіцула М. Педагогіка: Навч. пос. для студ. вищих пед. закладів освіти. – К.: Видав. центр «Академія», 2002. – 528 с.
8. Щерб'як Ю. Система морального виховання учнів у школах західних областей України (1900-1939 рр.). – Тернопіль: Парадіс, 1999. – 204 с.
9. Богданова О., Черенкова С. Нравственное воспитание старшекласников: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1988. – 206 с.
10. Кон И. Психология ранней юности: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1989. – 255 с.
11. Крутецкий В. Психология обучения и воспитания старшекласников: Книга для учителей и классных руководителей. – М.: Просвещение, 1976. – 303 с.
12. Макаренко А. О воспитании. – М.: Политиздат, 1990. – 415 с.
13. Марьенко И. Нравственное становление личности школьника. – М.: Педагогика, 1985. – 103 с.
14. Нравственное воспитание: Проблемы теории и практики. / Редкол. А. Угледов и др. – М.: Мысль, 1979. – 303 с.
15. Рувинский Л. Психолого-педагогические проблемы нравственного воспитания школьников. – М.: Педагогика, 1981. – 128с.
16. Яновская М. Эмоциональные аспекты нравственного воспитания: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1986. – 155с.

Резюме. *Рассматривается вопрос морального воспитания несовершеннолетних в пенитенциарных учреждениях, связь его с социальной адаптацией указанной категории лиц. Определены цель, задачи и содержание морального воспитания. Раскрыты основные направления и пути совершенствования морального воспитания осужденных несовершеннолетних в специфических условиях воспитательных колоний.*

Ключевые слова: *социальная адаптация, моральное воспитание, моральные качества личности, мораль, моральность, моральное сознание, моральные чувства, моральные убеждения, моральные навыки и привычки, моральный идеал, моральные нормы, моральная направленность, моральные ценности.*

Summary. *This article deals with the problem of moral education of under age persons in penitentiary institutions, its connection with social adaptation of the mentioned category of persons. The aims, tasks and content of moral education have been defined. The main trends and ways of moral education perfection of convicted under age persons in specific conditions of correctional colonies have been considered.*

Key words: *social adaptation, moral up-bringing, person's moral characteristics, morals, morality, moral consciousness, moral feelings, moral convictions, moral skills and habits, moral ideal, moral norms, moral trend, moral values.*

Одержано редакцією 20.02.2006.

УДК: 37. 034: 398. 8

Т.В. ПОТАПЧУК

ПІСНЯ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Резюме. *В статті розкривається виховний вплив народної пісні, визначається роль пісні у формуванні морально-духовних цінностей.*

Ключові слова: *народна пісня, морально-духовні цінності.*

Постановка проблеми. Українська пісня. Хто не був зачарований нею, хто не згадає її, як своє чисте, прозоре дитинство, свою горду юність, своє бажання бути красивим і ніжним, сильним і хоробрим? – говорив О.Довженко. – Який митець не був натхнений її багатючими мелодіями, безмежною широтою і красою її образів, її чарівною силою, що викликає в душі найскладніші, найтонші, найглибші асоціації, почуття, думки і прагнення всього, що є кращого в людині, що підносить її до вершин людської гідності, до творчості. Яка мати не співала цих легких, як сон, пісень над колискою своїх дорогих дітей? Яка дівоча весна не приносила кохання на її крилах? [1, 22].

В наш час виховання засобами народної пісні набуває важливого значення. Тому варто наголосити на широких виховних можливостях пісенного фольклору. Через емоційно-почуттєву сферу вона задіює усі інші структури і рівні свідомості та діяльності дитини: думки і почуття, установки й ціннісні орієнтації, переконання й мотиви поведінки, діяльність в цілому.

Досліджуючи педагогічний потенціал української народнопісенної творчості потрібно зазначити, що вчений-музикознавець Дж.Брязул у науковій праці “Патріум Кармен” виділяє навчальну, розвивальну й виховну функції фольклору.

На нашу думку **НАВЧАЛЬНА ФУНКЦІЯ** української народнопісенної творчості полягає у збереженні інформації про обряди, звичаї, традиції, історію рідного краю, у засвоєнні національної, духовної культури, морально-етичних норм і принципів.

РОЗВИВАЛЬНА ФУНКЦІЯ забезпечує розвиток пізнавальної й творчої активності, емоційної чутливості, естетичних потреб і смаків, прагнення до самовдосконалення, сприяє загальному розвитку особистості.

ВИХОВНА ФУНКЦІЯ полягає у формуванні світогляду, у дотримуванні усталених моральних й правових норм, політичних, релігійних та інших традицій, у вихованні підростаючого покоління у душі національної єдності й духовного зв'язку поколінь.

На матеріалі народнопісенної творчості можна здійснювати цілісний підхід до виховання підростаючого покоління: впливаючи на почуття учнів, формування в них морально-духовних цінностей.

Отже, **мета** нашого дослідження – вивчити виховний вплив народної пісні.

Як зазначає Д.Кабалевський “Прекрасне пробуджує добре. Розбудить у людини щирий інтерес до всього корисного, високого і морального, і ви зможете бути спокійним, що вона завжди збереже людську гідність. У цьому повинна бути мета виховання і навчання”.

Українська народна пісня є дієвим засобом у формуванні морально-духовних цінностей учнів. У пісні відбито позитивне ставлення українського народу до найкращих рис та моральних якостей дитини, засуджується усе негативне в людині. У пісні знайшли своє відображення: почуття честі, свідомості, людської гідності, пошана до інших людей, високі людські чесноти, оптимізм, мужність.

Дуже важливо відродити й впровадити в навчально-виховний процес кращі зразки народнопісенної творчості. Процес залучення учнів до пісенного фольклору має забезпечити зв'язок навчального матеріалу з життям та практикою, переживання творів народного мистецтва, безпосередній контакт учня з народною піснею, зберігання та впровадження в навчальний процес зразків української народної пісні.

На нашу думку, українська народнопісенна творчість є найтоншим засобом залучення дитини до добра та краси, прищеплення смаку до національної музики, її духовного багатства. Д.Б.Кабалевський зазначає: “Музика рішуче вторгається в усі сфери виховання і освіти школярів, будучи могутнім і нічим не замінним засобом формування їх духовного світу” [2, 189]. Педагог – О.Лисенко завжди намагався, щоб “це мистецтво ввійшло в життя вихованців і зайняло б значне місце в їх духовному житті [4, 394].

Наша українська пісня простою, щиро народною мовою, виразно визначеною ідеєю, реальними художніми образами та картинами минулого однаково зрозуміло як старшій людині так і дитині.

П. Я. Слободанюк розкриває різні властивості української народної пісні.

Пісня – це дзеркало людини, душа народу. Хочеш пізнати людину – попроси її заспівати. Хочеш зрозуміти стан людини – послухай її пісню... Людина в пісні розкривається, стає сама собою. Пісня – це найсвятіші одкровення душі, освідчення в коханні:

Не кохала, не кохала,
Не кохаю нікого.
Тільки тебе, любий козаче,
Покохала одного.

("Було ж тобі, дівчинонько, нас двох не кохати")

Пісня – це біль і розлука втраченого кохання, зради, невірності.

Ой, в неділю дзвони дзвонять,
Іде милий до вінця.
Не беріть в мене отруту,
Дайте випити до кінця.
("Під садочком я ходила")

Пісня – це лікувальний засіб. Розповідають старожили, що наші предки музикою, піснею лікували безсоння, безпліддя, душевні хвороби і навіть психічні розлади. Яскравим прикладом цього служать духовна пісня і музика, церковний спів.

Пісня – це форма передачі соціального досвіду, інформацію про державні, національні події. Ось,

наприклад, як виражають в пісні подоляни свій біль за долю неньки – України:

...Поділили Україну,
Як самі хотіли.
Праву руку ляхи взяли,
Ліву – Катерина
("Ой, летіла зозуленька")

Пісня, музика, марші – можуть виступати як зброя. Вона надихає солдатів, примножує їх мужність і хоробрість, виражає патріотичні почуття [5, 115-116].

Ой, то не чорна
Хмара наступає.
Ой, то славні козаченьки
З військом виступають.
("Ой, на горі сокіл")

Отже, можна зробити **висновок**, що у вихованні учнів велику роль займає українська народна пісня. Тому, що вона відіграє важливе значення у вихованні людяності. В ній прославляються вчинки добрих молодців, захисників рідної землі, їхня самовідданість, незламність, рішучість, прагнення до волі.

В піснях проголошуються ідеї патріотизму, оспівуються ідеали свободи, честі, гідності, стверджується готовність до боротьби, непримиренність до рабства, в них втілений свободолюбивий дух українського народу: "Аристократ духа органічно не може бути рабом. Тому правдивому українцеві властива непереможна любов до волі й ненависть до рабства і неволі"(Г.Ващенко).

Вони розкривають такі морально-духовні цінності українського народу як незалежність і любов до свободи, почуття власної гідності; потяг до добра й справедливості; повагу до батька й матері; вірність друга та коханої; терпіння, ніжність і кохання, вчать звертати увагу на свої взаємини та стосунки з іншими людьми.

Пісні возвеличують людину, її почуття, оспівують чисте кохання, прославляють жінку-матір. Такі пісні, як "Ой у полі три криниченьки", "За городом качки плывуть", "Грицю, Грицю до роботи", "Ой ти дівчино з горіха зерня" та багато інших вчать добру, правдивості, щиросердності, прищеплюють дітей розуміти, що таке честь, совість, справедливість, вірність, порядність.

На прикладі ліричних пісень виховується чуйність дитини, розкривається її душа, думки, почуття, переживання, весь її внутрішній світ. В ліричних піснях, як зазначав Ф.Колесса, "й через традиційний шаблон (прийняту форму) пробивається безпосередність, щирість і простота, а до того ще й ніжність виразу в передаванні настроїв та переживань"[3, 102].

Вивчаючи народнопісенну творчість, особливо **дитячий фольклор** в учнів формуються такі моральні цінності як доброта, чуйність, щирість, гуманність, правдивість, справедливість, милосердя, виховується дисциплінованість, товарицькість, сміливість багато дитячих пісень оспівує позитивні й негативні риси характеру людини ("Сорока-ворона", "Галя-господиня"), взаємодопомогу ("Бім-бом"), охайність й дисциплінованість ("Лисичка", "Біла квочка"), дружбу й злагоду ("Не сваріться", "Пішли діти в поле"), щедрість ("Перепілка", "Кицька"), милосердя й доброту ("Метеличок"), благання до природних сил (Сонечка, Дощика), допомога людям у їхньому житті, побажання щастя й добробуту в колядках та щедрівках.

Пісня споконвіку супроводжувала все життя людини, пропагувала сувору народну мораль, була народів і вихователем, і розрадою. Вона відстоювала добро і правду, засуджувала жорстокість і зло, захищала знедолену людину. Вона була і є складовою частиною народних обрядів. Саме тому народ завжди високо цінував і беріг своє велике духовне надбання, оточував повагою тих, хто складав пісні і хто талановито їх співав. Завдяки цьому в наш час виріс інтерес до народнопісенної творчості, його вивченні та популяризації.

Зміни в культурному житті свідчать про те, що народні пісні, пісенний фольклор, створений в глибині тисячоліть, є своєрідним багатством, яке стимулює духовну могутність суспільства. Завдяки заслугі багатьох дослідників народнопісенної творчості, національні надбання української фольклору запобігли знищенню.

Віриться, що пісні, які дійшли до нашого часу і які ми намагаємося зберегти, додадуть можливості глибше пізнати нашу історію й культуру, чарівну красу і силу українського мелосу, проникнути у феномен явища, яке зберегло нас як народ, як націю, врятувавши нас від духовного занепаду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Довженко О. Твори в 3-х т. Т.3. – К.: Держлітвидав, 1960. – 527 с.
2. Кабалецький Д.Б. Як розповідати дітям про музику. – К., Муз. Україна, 1982. – 230 с.
3. Колесса Ф. Українська усна словесність. – Львів: Накладом фонду "Учіться, брати мої", 1938. – Ч.1-4 (22). – С.102.
4. Лисенко О.М. Сонце української музики. – К.: Муз. Україна, 1967. – 426 с.
5. Слободанюк П.Я. Культура Хмельниччини. – Хмельницький: Поділля, 1995. – 332 с.

Резюме. В статті розкривається виховуюче значення народної пісні, визначається роль пісні в формуванні нравственно – духовних цінностей.

Ключевые слова: народная песня, нравственно-духовные ценности.

Summary. The article shows the abilities of teaching process in folk singing, prove the meaning of folk singing

in forming moral and spiritual wealth.

Key words: folk singing, moral spiritual wealth.

Одержано редакцією 26.01.2006.

УДК: 370. 78. 071. 2

С.С. ДИМЧЕНКО

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ ТА ДИРИГЕНТСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ АНДРІЯ БОБИРЯ

Резюме. У статті на основі фактичних матеріалів (вітчизняних рецензій, афіш, спогадів і відгуків сучасників) зроблена спроба відновити широкий спектр надзвичайно плідної педагогічної та диригентської діяльності видатного знавця кобзарської справи, талановитого і неповторного бандуриста-віртуоза Андрія Матвійовича Бобиря.

Ключові слова: диригент, кобзарська справа, бандурист-віртуоз, інтерпретатор, педагог, артист, керівник ансамблю, народно-інструментальна музика, творча манера.

Минають роки, сторіччя, змінюються звичаї, ідеології, погляди. Та назавжди історія залишила імена, якими пишається наша земля. Людина, яка не знає свого минулого, не має майбутнього. Ці золоті слова спонукають до дослідження і використання досвіду минулих поколінь, вводять у світ минулого.

Багато імен уже повернуто із небуття. А ще більше, мабуть, чекають щасливої долі доповнити славетну сторінку історії України. Мова йде про одну з найцікавіших постатей ХХ століття – Андрія Матвійовича Бобиря – досвідченого диригента, видатного знавця кобзарської справи, талановитого і неповторного бандуриста-віртуоза, інтерпретатора українських народних пісень і дум, педагога, автора численних обробок і перекладень музичних творів для бандури, який залишив виразний слід у розвитку українського кобзарства [8, 2].

Прожив він надзвичайно багате, яскраве, творче, сповнене титанічної праці життя. Наслідки його багатогранної діяльності позначилися в активізації роботи класів бандури у консерваторіях, музичних училищах, у створенні професійних та аматорських капел і ансамблів бандуристів, оркестрів народних інструментів [5].

У статті на основі фактичних матеріалів (вітчизняних рецензій, афіш, спогадів і відгуків сучасників) зроблена спроба відновити широкий спектр надзвичайно плідної педагогічної та диригентської діяльності Андрія Бобиря.

Дитинство Андрія Бобиря пройшло в селі Нечипорівка Яготинського району Полтавської губернії (тепер Київської області). В сім'ї ходили перекази про прадіда-січовика, який у сто з гаком років ще співав, граючи на кобзі. Звуки бандури почув Андрій в дитинстві від заїжджого кобзаря, це вразило його до глибини душі. Бандуру мав і учитель з їхнього села, отже була можливість навчатися грі на улюбленому інструменті. Незабаром Андрій і сам придбав кобзу, з якою не розлучався ні на день.

Після закінчення семирічної школи в Яготині Андрій Бобир вступив до Київського музично-театрального технікуму (згодом реорганізований у музичне училище) по спеціальності хорове диригування (1931-1937). Потім – навчання в Київській консерваторії (1937-1941, 1945-1947) на диригентсько-хоровому відділі і паралельно робота в ансамблі бандуристів українського радіо. Диплом диригента-хормейстера не встиг захистити – почалася війна.

Будні льотчиків гвардійського 212-го авіаполку... Їх не уявити без пісень, які приніс із собою Андрій Бобир.

Заспіває часом у колі друзів – і вже хор збирається. Пісня, наче магніт, притягувала людей.

Льотчик-винищувач, старший лейтенант Андрій Бобир пройшов через всі тяжкі випробування Великої Вітчизняної і закінчив її штурмом Берліна. Чотири важкі воєнні роки він не полишав ні штурвала, ні бандури, яку возив за собою у крилі літака. Так і пролетіла солдатська бандура через всю Україну, Польшу, Чехословаччину... І скрізь чули її голос.

Відомий поет і пісняр Олекса Якович Ющенко присвятив вірш “Крила кобзи” пам’яті народного артиста України, бандуриста, пілота Андрія Матвійовича Бобиря [9, 28-29].

В годині битви світової
Подія сталася така:
Свою взяв кобзу із собою
Пілот до свого літака.
А кобза, хоч і саморобна,
Дорожча золота йому.
В ній пісня і весела, й скорбна,
В ній Віра, що поборе тьму.
Коли хтось із пілотів гине,
Співала “Чуєш, брате мій?” ...
І поминала Україна
Свого бійця у час лихий.
Гучніше звістка та від грому,

ЗМІСТ

<i>Хом'як І.М.</i> Аналіз експериментального навчання української орфографії	3
<i>Парасюк І.А.</i> Морально-етичні засади «Руської трійці»	8
<i>Слободян М.Б.</i> Педагогічне новаторство Волинської гімназії та його вплив на організацію навчально-виховного процесу Кременецького ліцею ХХ ст.	11
<i>Кравченко Т.В.</i> Сімейна модель соціалізації особистості в сучасних умовах	14
<i>Повалій Л.В.</i> Особливості виховання підлітків в різних типах неповної сім'ї	16
<i>Тимошук Н.С.</i> Духовно-моральне становлення молоді в умовах особистісно орієнтованого виховання	19
<i>Хримова О.Л.</i> Дослідження вихованості і особистісного розвитку підлітка з проблемної сім'ї	22
<i>Хролець О.І.</i> Дитинство як предмет психолого-педагогічного вивчення	26
<i>Янциур Л.А.</i> Розвиток у дошкільників інтересу до творів образотворчого мистецтва	29
<i>Стаднік Н.В.</i> Мотивація відповідальності у дітей шестирічного віку	34
<i>Коренева І.М.</i> Використання міжпредметних зв'язків у процесі розвитку спостережливості молодших школярів	36
<i>Іванова Л.І.</i> Визначення рівня літературної компетентності молодшого школяра	39
<i>Сіранчук Н.М.</i> Діагностика образномовленнєвих вмінь учнів початкових класів	43
<i>Крижанська Л.В.</i> Національні цінності в початковій школі при організації національно зорієнтованого навчально-виховного процесу	48
<i>Лопухівська А.В.</i> Формування соціальної і комунікативної активності учнів сільської школи	53
<i>Барсукова Л.М.</i> Втілення теоретичних засад історико-краєзнавчої пошукової роботи учнів в практику навчально-виховної діяльності сучасної загальноосвітньої школи	55
<i>Комарницька В.Л.</i> Концептуальні засади формування громадянської свідомості старшокласників	59
<i>Дмитрів О.В.</i> Використання методу ситуативного навчання на уроках англійської мови у загальноосвітніх школах.	64
<i>Трофімчук В.М.</i> Організаційні форми та методи художньо-конструкторської діяльності старшокласників	67
<i>Грицай Н.Б.</i> Формування пізнавальної активності учнів під час позакласних екскурсій у природу	72
<i>Ганчин Л.В.</i> Особливості навчання усного мовлення у духовних семінаріях	78
<i>Головань Т.М.</i> Дитячі притулки в Криму у II половині XIX століття	82
<i>Коваль В.В.</i> Моральне виховання неповнолітніх у пенітенціарних установах як один з основних стратегічних напрямів підготовки їх до соціальної адаптації в суспільстві	86
<i>Потапчук Т.В.</i> Пісня як засіб виховання дітей	91
<i>Димченко С.С.</i> Педагогічні погляди та диригентська майстерність Андрія Бобиря	94
<i>Устенко К.О.</i> Оперно-хорова творчість М.В.Лисенка як засіб формування музично-естетичного мислення студентів	97
<i>Мельничук С.Ф.</i> Виконавське мистецтво і супроводжуючий його психологічний фактор – сценічне хвилювання	101
<i>Дем'яненко І.О.</i> Формування в учнів музичних шкіл навичок саморегуляції та контролю м'язового тону під час гри на гітарі	104
<i>Янциур М.С.</i> Індивідуальні навчально-дослідні завдання з професійної орієнтації при підготовці майбутніх вчителів трудового навчання	107
<i>Безкоровайна О.В.</i> Виховання духовної культури особистості студента засобами соціально-ціннісної діяльності	109
<i>Костюк Л.К.</i> Специфіка викладання навчальної дисципліни «Культурологія» в умовах інтеграції освітніх систем вищої школи України у європейський простір	115

Никон О.К. Організація самостійної роботи студентів з дисципліни „Основний музичний інструмент” в умовах кредитно-модульного навчання	120
Яковенко Л.П., Шипунова Н.О. Виховання музичного мислення студентів у процесі естетичної оціночної діяльності	123
Ульяновська Л.П. Вокальне виховання в учбовому хоровому колективі: спроба створення сучасної концепції	127
Цапун Р.В. Методи вивчення народного співу в студентському фольклорному колективі	129
Рабченко Т.С., Демченко В.В. Моніторинг як діагностична технологія виявлення готовності випускників вищих навчальних закладів до роботи з обдарованими дітьми.	132
Озерянська А.П. Загальна характеристика розвитку методики викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах України (60-ті роки ХХ століття)	137
Терещук М.А. Музично-драматична діяльність, як засіб удосконалення навчально-виховного процесу на факультеті іноземної філології	140
Літвінчук С.Б. Формування технічного мислення студентів у процесі розв’язання продуктивно-технічних завдань із загальнотехнічних дисциплін	143
Самчук С.А. Художня інтерпретація музичного твору	146
Лукач О.М. До проблеми економічної соціалізації особистості в сучасних умовах	150
Колбіна Т.В. Шляхи оновлення змісту формування міжкультурної комунікації студентів економічного профілю в педагогічній системі вищого навчального закладу	152
Бондарчук А.Я. Виховання у студентської молоді етики сімейних взаємин	155
Дучинський С.В. Теоретичні аспекти вокально-хорової виконавської діяльності	158
Пелячик І.Ф., Крижановська Т.І. Історичні аспекти проблеми творчого розвитку особистості засобами музичного мистецтва	160
Кирда А.Г. Визначення провідних тенденцій формування цілей освіти в розвинених країнах	164
Свердлова Т.Г. Формування в дітей комунікативних навичок і навичок спільної діяльності за допомогою японського досвіду групового виховання дошкільників	167
Заблоцька Л.М. Структура та зміст навчального процесу в початкових школах Великої Британії	172
Шимків І.В. Проблема оцінювання знань і моніторингу якості освіти в нормативних документах об’єднаної Німеччини	176
Каур О.С. Тенденції та пріоритети морально-етичного виховання підлітків у Франції	180
Григорчук І.С. Формування духовності в контексті християнської моральної свідомості.....	182
Відомості про авторів	185

Наукове видання

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ
І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 34

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 10.06.2006 р. Підписано до друку 30.06.2006 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 28,24. Обл. вид. арк. 28,67. Замовлення № 19/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

**О – 59 ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В
ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського
державного гуманітарного університету. Випуск 34. — Рівне: РДГУ, 2006. — 188 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 5.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, дидактики вищої і загальноосвітньої школи, теорії і методики виховання та розвитку учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20